

Émile
Zola

Zabiják

Zabiják

Všechna práva vyhrazena.

*Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu nakladatele.*

Translation © Luděk Kárl – dědicové c/o Dilia, 1969

Cover © Adéla Korbelářová, 2025

© DOBROVSKÝ s.r.o., 2025

ISBN 978-80-277-5536-3 (pdf)

Émile
Zola

Zabiják

$\frac{1}{4}$
00

Gervaisa čekala na Lantiera do dvou hodin do rána. Až nakonec, celá roztřesená, jak stála jen v nočním kabátku v chladném vzduchu u otevřeného okna, padla napříč přes postel a usnula, s tvářemi mokkými od slzí, horečným spánkem. Celý týden už ji posílal s dětmi spát, sotva vyšli z hostince *U Dvouhlavého telete*, kde každý den večereli, a sám se vracel až pozdě v noci: tvrdil, že hledá práci. Dnes večer, když ho vyhlížela, jestli se už nevrací, se jí zdálo, že ho vidí vcházet do tančírny *U Velkého balkónu*, odkud se z deseti rozzářených oken rozlévala záplava světla na černý asfalt okrajových bulvárů, a hned nato zahlédla mladou Adélku, leštičku stříbra, která večeřívala ve stejném hostinci jako oni, jak jde pár kroků za ním a neví co s rukama, jako by se ho právě pustila, aby je nebylo vidět spolu, zavěšené, v prudkém světle kulatých svítlen nad vchodem.

Když se Gervaisa kolem páté probudila, celá ztuhlá a v kříži jako rozlámaná, dala se nahlas do pláče. Lantier ještě nebyl doma. Tohle se stalo poprvé, že zůstal celou noc pryč. Posadila se na kraji postele pod cárem vybledlé kartounové záclonky, která visela z tyče přivázané provázkem ke stropu. A pomalu se uszlzenýma očima rozhlížela po nuzném pokoji, který měli najatý i s nábytkem: stál tam ořechový prádelník, kterému chyběla jedna zásuvka, tři židle vypletené slámou, malý usmolený

stolek a na něm otlučená konev na vodu. Pro děti sem přistavili železnou postel, která zatarasovala prádelník a zabírala dvě třetiny celé místnosti. V koutě stál Gervaisin a Lantierův velký kufr, dokořán otevřený a zející prázdnotou, jen na dně se mezi špinavými košilemi a ponožkami válel starý pánský klobouk; na věšácích na zdi a na opěradlech židlí visely zablácené kalhoty, dřevá šála, poslední hadry, které už žádný vetešník nechtěl koupit. Uprostřed na krbové římse mezi dvěma zinkovými svícny, každým jiným, ležel balíček světlorůžových lístků ze zastavárny. Byl to nejlepší pokoj z celého hotelu, v prvním patře a s vyhlídkou na bulvár.

Obě děti mezitím pořád ještě spaly s hlavami těsně vedle sebe na jednom polštáři. Osmiletý Klaudius měl ruce vystrčené zpod pokrývky a pomalu oddechoval; mladší, teprve čtyřletý Štěpán držel bratra kolem krku a usmíval se. Když na nich matka spočinula usazenýma očima, přepadl ji nový záchvat pláče a musela si zacpat ústa kapesníkem, aby utlumila deroucí se vzlyky. Ani ji nenapadlo obout si trepky, které jí spadly z nohou, a bosa přeběhla zpátky k oknu: vyklonila se ven a dál pátravě vyhlížela po chodnících táhnoucích se do dálky.

Hotel stál na bulváru Chapelle nalevo od Poissonnièrské brány. Byl to dvoupatrový starý barák s hnědočervenou fasádou a okenicemi zpuchřelými od deště. Nad lucernou s vytlučenými skly se mezi dvěma okny dalo ještě přečíst: *Hotel Boncoeur, majitel Marsoullier*; stálo to tam napsáno velkými žlutými písmeny, z nichž už celé kusy opadaly spolu se zvětřalou omítkou. Gervaisa, s kapesníkem na ústech, vystoupila na špičky, protože jí lucerna překážela v rozhledu. Podívala se napravo směrem k Rochechouartskému bulváru, kde před jatkami postávaly hloučky řezníků v zakrvácených zástěrách, a chladný větřík sem chvílemi odtud zanášel silný zápach, barský zápach zabitých zvířat. Pak se rozhlédla nalevo po celé

délce široké hlavní třídy a na chvíli se její pohled zastavil skoro naproti na bílé budově Lariboisièrovy nemocnice, která se tehdy právě dostavovala. Pomalu přehlížela zeď potravní čáry, táhnoucí se od jednoho konce obzoru k druhému, za níž v noci slyšela občas křik, jak někoho vraždili. Snažila se proniknout zrakem všechny odlehlé kouty, všechna temná zákoutí, zčernalá vlhkem a špínou, a měla strach, že tam někde uvidí ležet Lantierovo tělo s probodaným břichem. Když se podívala výš, nad tu nekonečnou šedivou zeď, obepínající celé město pustým pruhem, uviděla velkou záři, ranní opar, prosvětlený vycházejícím sluncem a plný už ruchu a shonu probouzející se Paříže. Ale pořád se musela vracet k Poissonnièrské bráně a s nataženým krkem až do otupění pozorovala, jak se mezi oběma zavalitými pavilóny akcízu valí nepřetržitý proud lidí, tažných zvířat i vozů, pospíchající od návrší Montmartru a Chapelle. Bylo to jako utíkající stádo, lidský dav, chvílemi zůstávající náhle stát a rozlévající se jako velká kaluž po jízdni dráze, nekonečný proud dělníků, jdoucích do práce s nářadím přes rameno a s vekou chleba pod paží; celý ten zástup se vléval do Paříže a bez ustání se v ní ztrácel. Když se Gervaise chvílemi zdálo, že mezi tou tlačenicí poznává Lantiera, vykláněla se ještě víc, div nevypadla, ale pak jen vždy přitiskla kapesník k ústům ještě silněji, jako by do nich chtěla zatlačit zpátky tu svou bolest.

Najednou se otočila dovnitř, protože za sebou uslyšela svěží a veselý hlas:

„Tak co, mladá paní, ten váš mužský není doma, vidíte?“

„Není, není, pane Coupeau,“ odpověděla a pokusila se pousmát.

Byl to klempířský tovaryš, který bydlel až nahoře v podkrovním pokojíku za deset franků. Přes rameno měl brašnu s nářadím. Když viděl, že je ve dveřích klíč, zastavil se tu na kus řeči jako starý známý.

„Víte,“ pokračoval, „já teďko dělám tamhle na nemocnici... To máme pěkný máj, co? Že to ale dneska ráno zebe!“

A podíval se Gervaise do obličeje, zarudlého pláčem. Když viděl, že postel není ani rozestlaná, pokýval zvolna hlavou. Pak došel až k druhé posteli, kde pořád ještě spaly děti s růžovými tvářemi jako andílkové, a ztišil hlas:

„Aha, pán nechce sekat dobrotu, co?... Inu, jen se kvůli tomu netrapte, paní Lantierová! On teď hodně dělá do politiky, tak to víte. Tuhle, jak se volilo pro Eugèna Sua – prý to má být nějaký správný chlapík – to vyváděl jako blázen. Dost možná, že dneska proseděl celou noc s kumpány a nadával na toho lotra Bonaparta.“

„I ne,“ zašeptala s námahou, „kvůli tomu nepláču. To já vím, kde Lantier je... Mám jen trochu starosti, to víte, jako každý.“

Coupeau zamrkal, aby ukázal, že na takovou báchorku hned tak nenaletí. Pak se ještě nabídl, že by jí došel pro mléko, jestli se jí nechce chodit na ulici, taková hodná a hezká ženská jako ona prý se na něho může vždycky spolehnout, kdyby někdy byla v nesnázích; a odešel. Sotva za ním zapadly dveře, vyklonila se Gervaise zase z okna.

Kolem akcízu pořád proudily davy v ranním chladu. Už zdálky bylo možno poznat zámečníky podle modrých kazajek, zedníky podle bílých halen i natěrače podle volných tříčtvrtečních kabátů, pod nimiž jim vyčuhovaly dlouhé pracovní pláště. Zdálky splýval celý ten zástup v rozmazanou hmotu neurčité barvy, v níž převládala vybledlá modř a špinavá šed'. Každou chvíli se některý dělník zastavil a zapaloval si vyhaslou dýmku, zatímco ostatní šli pořád dál; nikdo se nezasmál, nikdo ani slovo nepromluvil, tváře měli všichni popelavé a oči upřené k Paříži, která je jednoho po druhém jako otevřenými ústy pohlcovala zející ulicí Faubourg-Poissonière. Na obou nárožích Rybářské ulice, před vchody do obou vináren, kde právě

vytahovali rolety, někteří mužští zpomalovali krok; než vešli dovnitř, postávali ještě chvíli na kraji chodníku a po očku se dívali k Paříži s rukama nerozhodně svěšenýma, jak je přemáhalo pokušení nejít do šichty. Uvnitř u nálevních pultů si už dělníci navzájem připíjeli, tlačili se v hloučcích, plnili sál, plivali, chrchlali a proplachovali si krk skleničkou kořalky.

Gervaisa se dívala nalevo k výčepu starého Colomba, protože se jí zdálo, že tam zahlédla Lantiera, když tu na ni zprostřed ulice zavolala jakási prostovlasá tlustá ženská v zástěře:

„Koukejme se, paní Lantierová, vy jste si dneska nějak přivstala!“

Gervaisa se vyklonila ven:

„Aha, to jste vy, paní Bochová!... Inu, to víte, čeká mě dneska tolik práce!“

„Tak, tak. Nikdo to za nás neudělá, vidíte.“

A mezi oknem a chodníkem se rozpředl rozhovor. Paní Bochová byla správcovou v domě, kde byl v přízemí hostinec *U Dvouhavlavého telete*. Několikrát už čekala Gervaisa na Lantiera u ní ve vrátnici, aby nemusela sedět sama v hospodě se všemi těmi mužskými, kteří tam večereli. Domovnice teď vykládala, že běží jen kousek za roh do Uhlířské ulice, aby tam chytila ještě v posteli jednoho zřízence, z něhož prý manžel nemůže vypáčit peníze za správkou kabátu. Pak se rozpovídala o tom, jak si prý včera večer jeden nájemník přivedl domů ženskou a dělal tam s ní takový kravál, že až do tří hodin ráno nemohl nikdo spát. Ale při řeči si zvědavě prohlížela Gervaisu, jako by se sem byla přišla postavit pod okno jen proto, aby něco vyslídila.

„A pan Lantier ještě spí?“ zeptala se najednou.

„Ano, ještě spí,“ odpověděla Gervaisa a musela se začervenat.

Paní Bochová viděla, jak se jí nahrnuly slzy do očí, a to jí zřejmě stačilo; šla dál a přitom nahlas hudovala na mužské,

jací jsou to všichni budižkničemové a flákači; najednou se ještě vrátila zpátky a křikla:

„Dneska ráno jdete do prádelny, vidíte?... Já mám taky něco na vyprání, tak vám budu držet místo vedle sebe a popovídáme si.“

A v náhlém návalu soucitu ještě dodala:

„Chudinko malá, udělala byste líp, kdybyste pořád nestála u toho vokna, můžete si ještě něco uhnat... Jste už celá fialová!“

Ale Gervaisa se nehnula od okna ještě celé dvě úmorné hodiny, až do osmi. Mezitím se otevřely obchody a krámy. Proud dělnických halen, valící se z okolních návrší, už ustal; jen pár opozdílů ještě spěšnými kroky procházelo akcízem. Ve vinárnách pořád ještě postávali stejní mužští, popíjeli, pokašlávali a plivali. Po dělnících se na vnějších bulvárech objevily cupitající dělnice, leštičky stříbra, modistky a květinářky, choulící se v tenkých šatičkách; šly v hloučcích po třech nebo po čtyřech, živě se bavily, uchichtávaly a pokukovaly kolem sebe svítícíma očima; tu a tam přešla některá z nich podél městské zdi úplně sama, pohublá, s bledou a vážnou tváří, vyhýbajíc se vytékající špíně. Pak začali chodit zřízenci a úředníci, dýchající si na zkrehlé prsty a žvýkající za chůze housku; vytáhli mladíci v příliš krátkých šatech, s kruhy pod očima a ještě celí rozespálí, anebo scvrklí stařečkové, kolébavě se šourající, s popelavými obličejí, unavenými věčným vysedáváním v kancelářích, a všichni se dívali na hodinky, aby nepřišli ani o vteřinu pozdě. A potom zavládl na bulvárech obvyklý dopolední klid; penzisté ze sousedství se procházeli na sluníčku, rozcuhané matky ve špinavých sukních kolébaly v náruči nemluvňata a převinovaly je na lavičkách, a na chodnících se s vřeštěním, smíchem a pláčem hemžilo a strkalo celé hejno usmrkaných a rozedraných dětí. Najednou měla Gervaisa pocit, že se zadusí, taková na ni padla v té chvíli úzkost a beznaděj; zdálo se jí,

že je všemu konec, nenávratně konec dosavadnímu životu, že se už Lantier nikdy nevrátí. Bloudila nepřítomným pohledem od starých zčernalých jatek, s jejich zabíjením a puchem, až k nové zsinale bílé nemocnici, v níž bylo řadou zejících oken-ních otvorů, ještě nezasklených, vidět do holých sálů, v nichž bude kosit smrt. A přímo naproti, za městskou zdí, ji oslňovala obloha ozářená vycházejícím sluncem, které rostlo a stoupalo nad obrovským probuzením Paříže.

Gervaisa seděla na židli s bezvládně svěšenýma rukama a neschopna už ani plakat, když tu najednou klidně vešel Lantier.

„To jsi ty! Už jsi přišel!“ vykřikla a chtěla se mu vrhnout kolem krku.

„Ano, už jsem přišel; a co má být?“ odpověděl. „Doufám, že nezačneš zase vyvádět!“

Odstrčil ji. Potom mrzutě odhodil černý plstěný klobouk velkým obloukem na prádelník. Byl to šestadvacetiletý mladý muž, malý, snědý a černovlasý, s hezkým obličejem a tenkým knírem, který si pořád navyklým pohybem kroutil. Měl na sobě modré plátěné dělnické kalhoty a starý špinavý svrchník, stažený v pase; mluvil s nápadným jihofrancouzským přízvukem.

Gervaisa klesla zas zpátky na židli a tiše, přerývaně bědovala:

„Celou noc jsem oka nezamhouřila... Myslela jsem, že ti někde něco udělali... Kdes byl? Kdes byl celou noc? Proboha tě prosím, už to nikdy nedělej, zbláznila bych se... Řekni, Auguste, kde jsi byl?“

„Tam, kde jsem měl co dělat, sakra!“ řekl a pokrčil rameny. „V osm hodin jsem šel do Ledárenské ulice k tomu kamarádovi, co si chce zařídit továrnu na klobouky. Zdržel jsem se tam. A tak jsem u něho radši zůstal na noc... A vůbec, já nemám rád, když mě někdo špicluje. Dej mi pokoj!“

Mladá žena se znovu rozplakala. Křikem a dupáním Lantiera, který ve vzteku převracel židle, se nakonec probudili oba chlapci. Posadili se polonazí na posteli a drobnýma rukama si přičesávali vlasy; když slyšeli, jak matka pláče, začali také ukrutně vřeštět a z očí, ještě zalepených spánkem, se jim koulely slzy.

„Aha, tak už zase začíná muzika!“ rozkřikl se vztekle Lantier. „Povídám vám, buďte zticha, nebo se zase seberu a půjdu! A tentokrát už zmizím doopravdy... Tak nebudete zticha? Máúcta! Jdu zas tam, odkud jsem přišel.“

Bral už si z prádelníku zase klobouk. Ale Gervaise se na něho pověsila a zajímavě koktala:

„Ne! Prosímtě, ne!“

Potom se snažila plačící děti uchlácholit mazlením. Líbala je na vlásky, něžně jim domlouvala a ukládala je zpátky do postele. Malí chlapci se rázem utišili, smáli se v poduškách a navzájem poštuchovali. Otec si mezitím, tak jak byl, i v botách, lehl na postel; vypadal vyčerpaně a obličej měl křídově bledý po probdělé noci. Neusnul, zůstal ležet s očima dokořán a rozhlížel se po pokoji.

„Je tady čisto, jen co je pravda!“ zabručel.

Pak se na chvíli podíval na Gervaisu a zlomyslně dodal:

„Ty už se teda ani nemeješ?“

Gervaise bylo teprve dvaadvacet. Byla velká, trochu hubená, rysy v obličejí měla jemné, jen už trochu unavené těžkým životem. Jak tu stála rozcuchaná, jen v pantoflích a roztřesená zimou v bílém kabátku, na němž nábytek už zanechal četné stopy prachu i mastné špíny, vypadala o deset let starší, zestárlá těmi dlouhými hodinami strachu a pláče, které právě prožila. Lantierova slova ji konečně vytrhla z bojácné rezignace.

„Jsi trochu nespravedlivý!“ řekla, jako by se začínala roze-
hřívat. „Víš dobře, že já dělám, co můžu. Mou vinou to není,

že jsme to takhle dopracovali... Chtěla bych tě vidět se dvěma dětma v jediný místnosti, kde nejsou ani kamna, aby si člověk mohl ohřát teplou vodu... Hned jak jsme přijeli do Paříže, měli jsme si zařídit pořádný byt, jak jsi mi to sliboval, a ne všechny tvoje peníze projít!“

„A hele!“ rozkřikl se. „Dyť si ty prachy probendila se mnou! A teď najednou by mi chtěla vyčítat, že jsme si něco užili!“

Ale Gervaisa mluvila dál, jako by ho ani neslyšela:

„Však se z toho s troškou štěstí můžeme ještě vyhrabat... Mluvila jsem včera večer s paní Fauconnierovou, co má prádelnu v Nové ulici; v pondělí u ní můžu nastoupit. Jestli se dáš do party s tím tvým kamarádem z Ledárenské ulice, budeme do půl roku zase nad vodou, jen co se zas trochu vohadříme a najdeme si nějaký kumbál, kde budeme aspoň doma... To víš, budeme muset pracovat, hodně pracovat...“

Lantier se otráveně otočil ke zdi. Tu teprve se Gervaisa jaksepatří rozčilila:

„Jo, to je vono, já už dávno vím, že tobě dou ručičky trochu vod práce. Pyšnej seš až hanba, chtěl by ses voblíkat jako milostpán a vodit se s děvkama v hedvábnejch sukních. Že jo. Já už ti nejsem dost dobrá, když už jsi mi všechny šaty vodnes do zastavárny... Hele, Auguste, nechtěla jsem ti to říkat, byla bych ještě počkala, ale já vím, kde jsi dneska v noci byl. Viděla jsem tě, jak jsi šel k *Velkýmu balkónu* s tou courou Adélou. No, to sis teda uměl vybrat! To je pěkný číslo, jen co je pravda! Ta se má proč tvářit jako princezna... Vychrápala se už s celou hospodou!“

Jediným skokem byl Lantier z postele. Oči mu v bledém obličejí ztemněly jako uhly. Vztek celou jeho malou postavou přímo lomcoval.

„Ano, je to pravda, s celou hospodou!“ opakovala mladá žena.

„Však je taky paní Bochová vyhodí z domu obě, i s tou její vykutálenou sestrou, protože na schodech div nestojejí mužský ve frontě...“

Lantier napřáhl obě pěsti; ale vzápětí v sobě přemohl chutí ji zbít, jen ji popadl za ramena, prudce jí zalomcoval a odmrští ji na postel k dětem, které se znovu daly do křiku. Pak si zase lehl a jen vztekle zablábolil se zuřivým výrazem jako člověk, který konečně pojal rozhodnutí, k němuž se už delší dobu stále nemohl odhodlat:

„Tohle jsi neměla dělat, Gervaiso... Budeš toho litovat, však uvidíš.“

Chvilí bylo slyšet jen vzlykání dětí. Matka zůstala klečet, jak se zhroutila na postel, a držela je obě v náručí; bez ustání opakovala bezvýrazným hlasem stále stejnou větu:

„Ach, kdybyste vy tady nebyly, moje malý ubožátka!... Kdybyste vy tady nebyly!... Kdybyste vy tady nebyly!...“

Lantier už vůbec neposlouchal; ležel bez hnutí na zádech, díval se nahoru na vybledlý kretónový cár a přemítal v hlavě utkvělou myšlenku. Zůstal tak ležet skoro hodinu a neusnul, třebaže se mu víčka klížila únavou. Když se konečně otočil a povytáhl na lokti, s tvrdým a odhodlaným výrazem v obličeji, Gervaisa zrovna dokončovala ranní úklid pokoje. Ustýlala postel po dětech, které už umyla a oblékla. Díval se na ni, jak zametá a utírá prach. Pokoj zůstal i potom černý a žalostně vypadající s tím začouzeným stropem, tapetami odchlíplými vlhkostí, třemi rozviklanými židlemi a otlučeným prádelníkem, kde se všude tvrdošíjně držela špína a pod hadrem se jen rozmazávala. Potom, když se začala mýt a sepnula si vlasy do uzlu před kulatým zrcátkem, které měl on na holení a které si teď pověsila na kliku u okna, prohlížel si její holý krk, nahé paže, všechnu tu nahotu, kterou bylo vidět, jako by to všechno s něčím srovnával. A znechuceně se ušklíbl. Gervaisa napadala na pravou nohu; ale

nebylo to skoro znát, jen když byla někdy příliš zmožená, necítila únavou kyčle a poddávala se tomu. Dnes ráno po té úmorné noci vláčela skoro nohu za sebou a musela se opírat o zeď.

Bylo ticho, nepromluvili už na sebe ani slovo. Lantier jako by pořád na něco čekal. Gervaise pospíchala; uvnitř se trápila, ale navenek se snažila zachovat lhostejný obličej. Když si balila do rance prádlo, pohozené v koutě za kufrem, otevřel konečně ústa a zeptal:

„Co děláš?... Kam jdeš?“

Zpočátku mu neodpověděla. Až když se vztekle zeptal ještě jednou, řekla konečně:

„To snad vidíš, ne?... Jdu tohle všechno vyprat... Děti nemůžou žít takhle zasviněný.“

Počkal, než sebrala další dva nebo tři kapesníky. Pak, po chvíli ticha, promluvil znovu:

„Máš peníze?“

Rázem se vztyčila a podívala se mu přímo do obličeje; v ruce přitom držela špinavé dětské prádlo.

„Peníze? Kde bych je vzala, copak kradu?... Však víš, že mi dali předevčírem tři franky za tu mou černou sukni. Za to jsme dvakrát vobědvali, a když člověk jí samý uzeniny, tak je to rychle pryč... Ne, to teda ne, peníze nemám. Mám akorát čtyři pětáky na prádelnu... Neumím je vydělávat jako některý jiný ženský.“

Nepozastavil se ani nad tou narážkou. Slezl mezitím z postele a prováděl přehlídku těch několika hadrů, rozvěšených kolem dokola po pokoji. Nakonec sebral z hřebíku kalhoty a šálu, otevřel prádelník, přidal k tomu kazajku a dvě ženské košile, pak to všechno hodil Gervaise do náručí a řekl:

„Tu máš, dej to do frcu.“

„A nechtěl bys třeba, abych tam vodnesla taky děti?“ zeptala se. „Jo, kdyby se taky děti mohly dát do zastavárny, to by bylo něco pro tebe!“

Ale přece jen do té zastavárny šla. Když se asi za půl hodiny vrátila, položila na krbovou římsu pětifrank a stvrzenku přidala k ostatním na hromádku mezi dvěma svícny.

„Tohleto mi dali!“ řekla. „Chtěla jsem šest franků, ale nedalo se nic dělat. Jo, ti se nepředají!... A přitom je tam pořád takovýho lidstva!“

Lantier nesebral pětifrank hned. Byl by raději počkal, až ho Gervaisa rozmění, aby jí z toho také něco nechal. Ale když viděl, že na prádelníku leží v papíru zbytek šunky od včerejška a kus chleba, rozhodl se a zastrčil pětifrank do kapsičky u vesty.

„K mlíkařce jsem ani nešla, protože jsme jí dlužni za celý týden,“ vysvětlovala Gervaisa, „ale vrátím se brzo, a ty, zatímco tu nebudu, můžeš dojít pro chleba a smažený kotlety a naobědváme se... Přines taky flašku vína.“

Nenamítal nic. Zdálo se, že mezi nimi zase zavládl mír. Mladá žena balila poslední špinavé prádlo do uzlu. Ale když chtěla vzít z kufru Lantierovy košile a ponožky, křikl na ni, aby na to nesahala.

„Moje prádlo tady nech, rozumíš? Já nechci!“

„A co nechceš?“ zeptala se a napřímila se. „Přece si na sebe nechceš vzít takovouhle špínu? Musím to přece vyprat.“

A znepokojeně se na něho podívala; uviděla v jeho frajerském obličejí zas ten tvrdý odhodlaný výraz, jako kdyby ho teď už nic nemohlo obměkčit. Vztekla jí vytrhl prádlo z rukou a hodil ho zpátky do kufru.

„Heršoftnomol! Budeš mě taky jednou poslouchat? Říkám ti, že nechci.“

„Ale proč?“ zeptala se znovu a celá zbledla; napadlo ji hrozný podezření. „Teď přece košile nepotřebuješ, nikam nejdeš... Tak co ti může vadit, když je vezmu s sebou?“

Chvilí váhal v rozpacích před jejíma planoucíma očima, které se na něho upíraly.

„Proč? Proč?“ zakoktal... „No přece proto, že pak budeš všude vykládat, že mě vydržuješ, že na mě pereš, spravuješ. No, a to mě právě dožírá, vidíš! Starej se vo sebe, já se vo sebe postarám taky... Pradleny tady nejsou jen tak pro nic.“

Prosila ho a vymlouvala mu to, že si přece nikdy nestěžovala; on však přibouchl kufr, posadil se na něj a křikl jí přímo do obličeje: „Ne!“ Může si přece dělat se svými věcmi, co chce, ne? Pak, aby unikl před vyčítavými pohledy, kterými ho pronásledovala, šel si zas lehnout na postel, prohlásil, že se mu chce spát, a ať už prý ho přestane pořád otravovat. A tentokrát se opravdu zdálo, že usnul.

Gervaisa zůstala chvíli nerozhodně stát. Byla v pokušení odkopnout ten balík prádla, posadit se v pokoji a šít. Ale Lantierovo pravidelné oddechování ji nakonec upokojilo. Vzala si modřidlo a kousek mýdla, který jí zbyl od posledního prádla, přistoupila k dětem, které si pokojně hrály u okna se starými špunty, políbila je a řekla jim potichu:

„Budte tady hodný a nedělejte rámus. Tatínek spí.“

Když odcházela, ozýval se v hlubokém tichu pokoje pod zčernalým stropem jen Klaudiův a Štěpánův tlumený smích. Bylo deset hodin. Pootevřeným oknem svítil dovnitř proužek slunečního světla.

Na bulváru zabočila Gervaisa vlevo a pustila se Novou a Zlatnickou ulicí. Když procházela kolem krámků paní Fauconnierové, pokývla jí hlavou na pozdrav. Prádelna stála asi uprostřed ulice, v místech, kde začínala stoupat do kopce. Nad domem s rovnou střechou se tyčily tři kulaté šedivé nádrže na vodu, obrovské válce z pozinkovaného plechu, důkladně snýtované; za nimi stála sušárna, vysoká nástavba ve druhém poschodí, ze všech stran uzavřená žaluziemi z tenkých příček, jimiž províval vítr; štěrbinami bylo uvnitř vidět prádlo, rozvěšené na mosazných drátech. Napravo vedle nádrží se z úzkého

komínu parního stroje ustavičně valily bílé chumače kouře, jak stroj pravidelně a těžce oddechoval. Gervaisa vešla do průjezdu, plného kbelíků s louhem, a ani si nevykasala sukně, jako žena, která je na louže zvyklá. Zнала se už s majitelkou prádelny, drobnou křehkou ženou s nemocnýma očima, která seděla v zasklené kanceláři a měla před sebou účetní knihy, kolem sebe na policích kostky mýdla, plechovky s modřidlem a půlkilové balíčky sody. Stavila se u ní pro plácačku a kartáč, které si tu nechala v úschově od posledního praní, potom si vzala číslo a vešla dovnitř.

Byla to obrovská kůlna s rovným stropem a nezakrytými trámy, podepřenými železnými pilíři; po stranách byly řady širokých světlých oken. Kalné denní světlo volně pronikalo oblaky horké páry, vznášející se ve vzduchu jako mléčná mlha. Z některých koutů se valila pára, rozplývala se do šíře a zahalovala celé pozadí namodralým závojem. Vlhkost se tu všude srážela a vzduch byl plný mýdlového pachu, mdlé, všudypřítomné a vlhké vůně; chvílemi ji překrývaly pronikavější závaný louhu. U dlouhých lavic po obou stranách prostřední uličky stály v řadě ženské s pažemi obnaženými až po ramena, rozhalenými blúzami a podkasanými sukněmi, že jim bylo vidět barevné punčochy a hrubé šněrovací botky. Tloukly zuřivě do prádla, smály se, zakláněly a vykřikovaly do okolního kraválu všelijaké žerty, nakláněly se nad neckami a káděmi, byly sprosté, hrubé, rozdováděné, promočené jako při lijáku, ze zarudlé kůže se jim kouřilo. Kolem nich a pod nimi tekly celé potoky, ustavičně se tu nosily kbelíky horké vody a jediným rázem vylévaly, z kohoutků tekla z výšky studená voda a rozstříkovala se, od plácaček šplíchala voda, z máchaného prádla kapala voda, všude se čvachtalo v kalužích vody, která odtékala potůčky po svažujících se dlaždicích. A do toho křiku, pravidelného boučení plácaček a splývavého šumění šplíchající vody, do toho

hromového rachotu, stoupajícího k vlhkému stropu, bez ustání funěl a supěl parní stroj stojící napravo, celý bíle orosený drobnými kapičkami vody, a pravidelným otáčením obrovského setrvačnicku jako by udával rytmus celé té nesmírné vřavě.

Gervaisa šla drobnými krůčky prostřední uličkou a rozhlížela se napravo i nalevo. V podpaží nesla ranec prádla, podpírala jej bokem a kulhala ještě víc; každou chvíli do ní vrazila některá z praden pobíhajících sem a tam.

„Haló, tady! Tady jsem, děvenko!“ ozval se pronikavý hluboký hlas paní Bochové.

A když ji mladá žena našla, až na konci nalevo, spustila domovnice proud řeči neustávajíc v práci; drhla zuřivě ponožku a mluvila při tom krátkými větami:

„Postavte se tady, držela jsem vám místo... Já už budu brzo hotová. Ten můj to skoro vůbec neušpiní... A co vy? Taky vám to nebude moc dlouho trvat, vidíte? Máte jen takovej malej raneček. Před polednem jsme s tím hotovy a pak můžeme jít na oběd... Já jsem si dávala prádlo k jedný pradeně do ulice Poulet, ale byla by mi to všechno rozežrala tím svým chlórem a rozedřela rejžákem. A tak si peru sama. Jeden to má, jako kdyby to našel. Stojí mě to jen to mýdlo. Poslouchejte, ty košilky jste si měla dát odmočit. Jo, tyhle děti, na mou duši, jako kdyby to mělo na zadnici samý saze!“

Gervaisa rozvázala balík a rozkládala košilky obou kluků; když jí paní Bochová radila, aby na to vzala kbelík vody s louhem, odpovíděla:

„Ale ne, stačí horká voda... V tom já se vyznám!“

Roztřídila prádlo a dala stranou pár barevných kusů. Potom si nalila do necek čtyři kbelíky studené vody, kterou natočila u kohoutku za sebou, namočila hromádku bílého prádla, pak si vykasala sukni, sepnula si ji mezi stehny, a stoupla si do dřevěné bedny, postavené na výšku, která jí sahala až do pasu.

„Tak vy se v tom vyznáte?“ opakovala paní Bochová. „To jste asi u vás doma byla pradenou, ne, děvenko?“

Gervaisa si vyhrnula rukávy, odhalila krásné paže plavovlásky, ještě mladistvě svěží, jen na loktech trochu zarůžovělé, a začala prádlo odepírat. Rozprostřela košili po úzkém prkně, které už bylo celé uhlazené a vybělené od stálého praní, namydčila ji, obrátila a namydčila i na druhé straně. Dřív než odpověděla, popadla do ruky plácačku a začala tlouci. Vykřikovala jednotlivé věty mezi pravidelnými mohutnými údery, jako by si udávala takt:

„Ano, pradenou... Už v deseti letech... Takže je to dvanáct let... Chodily jsme k řece... Vonělo to tam líp než tady... To byste viděla, taková tuňka mezi stromy... tekla tam čistá voda... Víte, v Plassansu... Neznáte Plassans?... U Marseille?“

„Zatracená ženská, ta se ale umí ohánět!“ rozkřikla se nadšeně paní Bochová nad takovými pádnými ranami plácačkou. „Jako vítř! Má to ručičky jako slečinka, ale roztloukla by vám železo na placku!“

A hovor pokračoval. Musely na sebe křičet a domovnice se chvílemi musela naklánět blíž, protože neslyšela. Všechno bílé prádlo bylo vytlučeno, a jak důkladně! Gervaisa ho znovu namočila do necek, vytahovala kus za kusem, podruhé mydlila a drhla kartáčem. Jednou rukou přidržovala prádlo na prkně, ve druhé držela krátký rejžák a rozháněla po prádle špinavé mydlinky, které po stranách odkapávaly dlouhými čůrky. Za tichého šustění kartáče k sobě popošly blíž a mohly si popovídat důvěrněji.

„Ne, svatbu jsme neměli,“ vykládala Gervaisa dál. „Já se s tím před nikým netajím. Lantier není tak hodnej člověk, abych toužila po tom být jeho ženou. Kdyby nebylo těch dětí... Bylo mi čtrnáct let a jemu vosumnáct, když se nám narodil první. Druhej kluk přišel za čtyři roky po něm... Stalo se to, inu, jak se

to vždycky stává. Nebyla jsem doma šťastná. Táta, starý Macquart, mi pro každou hloupost vždycky nakopal. No a tak, to víte, člověk se hledí povyrazit venku. Byli by nás oddali, ale já už nevím, rodiče nějak nechťeli.“

Otřepala si ruce, celé zarudlé pod bílou pěnou.

„Voda je tu v Paříži ale sakramentsky tvrdá!“ prohodila.

Paní Bochová prala už jen aby se neřeklo. Často ustávala v práci a dávala si s mydlením načas, jen aby mohla ještě zůstat a dovědět se konečně celou tu historii, pro kterou se už čtrnáct dní trápila zvědavostí. Ústa měla v tlustém obličejí pootevřená, vykulené oči jí zvědavostí jen svítily. Myslela si v duchu, celá spokojená, že to uhodla:

„Aha, holka má povídavou náladu, to byl určitě doma binec.“

A nahlas řekla:

„Tak on není hodný?“

„Ani mi o něm nemluvte!“ odpověděla Gervaisa. „Tam u nás na mne býval moc hodný, ale teď co jsme v Paříži, nevím si s ním vůbec rady... Abyste totiž věděla, loni mu umřela matka a nechala mu nějaké peníze, asi sedmnáct set franků. Chtěl do Paříže. A protože mě starý Macquart pořád jenom na potkání fackoval, svolila jsem, že odjedu s ním. Vzali jsme obě děti a jeli. Tvrdil, že mi tu pořídí prádelnu a sám bude dělat řemeslo, je totiž vyučený kloboučník. Byli bychom si šťastně a spokojeně žili... Ale víte, Lantier je strašně domýšlivý a vyhazovačný chlap, který myslí jenom na zábavu. Zkrátka, nestojí za moc... Ubytovali jsme se tedy v hotelu *Montmartre* v Montmartreské ulici. A to byly samý večere, kočáry, divadla, sobě koupil hodinky, mně zas hedvábný šaty; protože on nemá v jádře špatný srdce, když je při penězích. Rozumíte, a tak to šlo dokola, až jsme za dva měsíce neměli nic. A tak jsme se přestěhovali do hotelu *Boncoeur* a začal tenhle psí život...“

Zarazila se, jak se jí najednou sevřelo hrdlo, a musela polykat slzy. Všechno prádlo už měla kartáčem vydrhnuté.

„Musím si dojít pro teplou vodu,“ zašeptala.

Ale paní Bochové bylo velmi nemilé, že by to důvěrné svěřování mělo teď v nejlepším přestat, a tak zavolala na posluhu, který šel zrovna kolem:

„Karlíčku, buďte prosím vás tak hodný a přineste tady paníce horkou vodu, ona moc pospíchá!“

Posluha vzal kbelík a přinesl ho zpátky plný. Gervaisa zaplatila; jeden kbelík stál pětník. Vylila horkou vodu do necek, naposledy namydčila prádlo a propírala je rukama; nahýbala se přes prkno v oblacích páry, která se jí usazovala ve světlých vlasech v podobě šedivých chomáček.

„Tu máte, nasypte si tam sodu, mám jí tady trochu,“ nabízela ochotně domovnice.

A vysypala Gervaise do necek celý zbytek pytlíku, který si přinesla. Nabídla jí také trochu louhu, ale Gervaisa odmítla; to prý je dobré jen na skvrny od mastnoty a od vína.

Zdá se mi, že je tak trochu na ženské, ne?“ převáděla Bochová řeč zpátky na Lantiera, aniž ho jmenovala.

Gervaisa, nakloněná nad prádlem a s rukama zaťatýma v mýdlové vodě, na to jen neurčitě pokývala hlavou.

Ano, ano,“ pokračovala domovnice, „ledacos už jsem si taky všimla...“

Ale když se Gervaisa najednou prudce napřímila, celá bledá, a upřeně se na ni podívala, začala Bochová honem ujišťovat:

„Ne ne, kdepak, já nic nevím! Myslím jenom, že se asi rád pobaví, to je všechno... Jako například s těma dvěma holkama, Adélou a Virgínií, co bydlejí u nás v domě, však je znáte; no, zašpásuje si s nima, ale dál to nejde, ne, to určitě ne!“

Mladá žena před ní pořád stála vzpřímená, zpocená v obličejí, z rukou se jí řinula voda, a pořád se na ni dívala upřeným

a pronikavým pohledem. Tu se domovnice dohřála, uhodila se pěstí do prsou, jako že mluví pravdu pravdoucí, a rozkřikla se:

„Když vám povídám, že na mou duši nic nevím!“

Pak se uklidnila a dodala sladounkým hlasem, jakým domlouváme člověku, kterému je lepší pravdu zatajit:

„A vůbec, mně se na něm líbí, že má takový upřímný voči... Však von si vás nakonec vezme, děvenko, nebojte se, určitě si vás vezme!“

Gervaisa si mokrou rukou utřela čelo. Pak vytáhla z vody další kus prádla a znovu jen pokývala hlavou. Chvilí obě mlčely. Prádelna kolem nich mezitím ztichla. Odbilo jedenáct. Polovina prادلen už seděla na krajíčku necek, u nohou měly každá odzátkovanou láhev vína a jedly salám v rozkrojených houskách. Jedině hospodyňky, které si sem přišly vyprat menší raneček prádla, pospíchaly s prací a dívaly se na kulaté hodiny, visící nad kanceláří. Tu a tam se ještě ozvaly ojedinělé údery plácaček do tichého smíchu a hovoru, přecházejícího v mlas-kavé zvuky žvýkajících čelistí. Jen parní stroj běžel pořád a bez oddechu dál, jeho pronikavý hukot a šupot naopak jako by ještě zesílil a rozléhal se celou obrovskou místností. Ale žádná z ženských už jej ani nevnímala; jako by to sama prádelna oddechovala horkým dechem, srážejícím se pod stropními trámy ve věčná oblaka páry. Horko začínalo být k nesnesení. Zleva pronikaly dovnitř řadou vysokých oken pruhy sluneč-ního světla a zbarvovaly valící se páru jemnými odstíny do šedorůžova a šedomodra. A protože se začaly ozývat výkřiky, jak si pradelny stěžovaly, chodil posluha Karel od okna k oknu a stahoval plátěné záclony; potom přešel na druhou stranu, která byla ve stínu, a zotvíral všechny průduchy. Ženské si to pochvalovaly a tleskaly mu; rozhostila se veselá, rozpustilá nálada. Za chvílku umlkly i poslední plácačky. Pradelny s pl-nými ústy mávaly v ruce už jen otevřenými kapesními noži.

Nastalo teď takové ticho, že bylo až z druhého konce slyšet skřípání lopaty, jak topič nabíral černé uhlí a přikládal do pece parního stroje.

Gervaisa zatím prala barevné prádlo v horké mýdlové vodě, která jí zbyla z bílého prádla. Když byla hotova, přitáhla si dřevěnou kozu a přehodila přes ni všechny kusy, pod nimiž se na zemi dělaly namodralé louže. Za ní tekla z kohoutku studená voda do veliké kádě, zapuštěné do podlahy a přepažené dvěma dřevěnými tyčemi na položení prádla. Nahoře ve vzduchu visely další dvě latě, na nichž se prádlo nechávalo odkapávat.

„Tak už s tím budeme hotovy; zaplať pánbůh!“ ozvala se paní Bochová. „Zůstanu tu ještě a pomůžu vám to všechno vyždímat.“

„Ale vždyť to není ani třeba, děkuju vám!“ odpověděla mladá žena, která oběma rukama vymačkávala a máchala barevné prádlo v čisté vodě. „Kdybych měla prostěradla, neřekla bych.“

Přece jen však musela od domovnice přijmout pomoc. Ždí-maly zrovna spolu, každá na jednom konci, Gervaisinu sukni, sepraný vlněný cár neurčité hnědé barvy, z něhož crčela nažloutlá voda, když tu paní Bochová najednou vykřikla:

„I koukejme se! Dlouhá Virgínie!... Co tahle tady chce? Jde si sem vyprat těch svejch pár hadříků, co se jí vejdou do svázaného kapesníku?“

Gervaisa rychle zvedla hlavu. Virgínie byla asi tak stejně stará, ale větší než ona, černovlasá a hezká, třebaže měla trochu protáhlý obličej. Měla na sobě staré černé šaty s volány a na krku červenou stužku; vlasy měla pečlivě načesané do drdolu, přichyceného modrou žinylkovou sítkou. Uprostřed uličky se na chvilku zastavila a přivřela oči, jako by někoho hledala; když uviděla Gervaisu, prošla kolem ní s nosem vzhůru, vyzývavě se pohupujíc v bocích, a postavila se do stejné řady jen o pět míst dál.

„Co tak najednou!“ pokračovala Bochová potichu. „Jakživa si sama nevypere ani límeček... Však to je taky plundra líná, to vám teda povím! Švadlena, ale nezašije si ani bačkoru! A ta její sestra, Adéla, leštička stříbra, jakbysmet! Chodí do práce jednou za uherskej měsíc! Přišlo to bůhvíodkud, nemá to ani tátu ani mámu, bůhvíčím se to živí, a kdybych vám měla povídat... Co to tam jenom drbe? Aha, spodničku! Člověku by se z toho udělalo nanic. Ta už toho asi musela zažít, ta její spodnička!“

Bochová se pochopitelně chtěla Gervaise zavděčit. Ale pravda bylo, že se často nechávala od Adély a Virginie hostit kávou, když měly holky peníze. Gervaisa na to nic neřekla; pospíchala, ruce jí horečně pracovaly. Rozdělala si právě modřidlo v malém škopku stojícím na třech nohách. Namáčela bílé kusy a chvilku je každý máchala ve zbarvené vodě, jejíž hladina se leskla jako nalakovaná; potom je lehce vyždímala a přehazovala vedle sebe přes dřevěné latě. Po celou tu dobu se schválně obracela k Virginii zády. Ale slyšela, jak se jízlivě pochichtává, a cítila v zádech její vyzývavé pohledy. Virginie ji sem zřejmě přišla jen dráždit. Jednu chvíli se Gervaisa otočila a obě se na sebe upřeně podívaly.

„Nechte ji být!“ zašeptala paní Bochová. „Přece si s ní nevjedete do vlasů!... Vždyť vám povídám, že to nestojí za rozčilování. Tahleta, to přece není vona!“

Tu najednou, když Gervaisa už věšela poslední kus prádla, se u vchodu do prádelny ozval smích.

„Nějací dva kluci se tady shánějí po mamince!“ křikl od dveří Karel.

Všechny ženské se otočily. Gervaisa poznala Klaudia a Štěpána. Jakmile ji uviděli, rozběhli se k ní přímo přes louže a capali po dlaždicích podpatky nedošňěrovaných bot. Starší Klaudius vedl mladšího bratříčka za ruku. Pradleny na ně mazlivě volaly, jak šli kolem, trochu ustrašení, ale přesto se pokoušející

usmívat. Když došli k matce, zůstali před ní stát a zvedli k ní plavé hlavičky; pořád se drželi za ruce.

„To vás posílá tatínek?“ zeptala se Gervaisa.

Ale když se shýbla, aby zavázala Štěpánovi tkaničky, uviděla, že Klaudius houpá na prstě klíčem, na němž visel měděný štítek s číslem jejich pokoje.

„Tak ty mi neseš klíč?“ podivila se. „A pročpak?“

Když viděl chlapec klíč, jako by se teprve upamatoval, proč vlastně přišel, a řekl nahlas pronikavým hláskem:

„Tatínek je pryč.“

„To asi šel pro něco k obědu a poslal vás sem pro mne, vid’?“

Klaudius se podíval na bratříčka a zaváhal, jako by najednou nevěděl, jak dál. Pak ze sebe jedním dechem vychrlil:

„Tatínek je pryč... Vyskočil z postele, dal si všechny věci do kufru, kufr odnes dolů do kočáru a odjel...“

Getvaise, skrčená na bobku, pomalu vstala, v obličeji bílá jako stěna; přitiskla si ruce na tváře a na spánky, jako by se jí měla hlava rozskočit. Nemohla ze sebe vypravit jediné souvislé slovo, jen pořád vzdychala stále stejným tónem:

„Ach, bože můj!... Ach, bože!... Ach, bože můj!...“

Paní Bochová mezitím zpovídala chlapce sama, celá šťastná, že se přinatrefila k takovéhle události.

„No tak, chlapečku, musíš pěkně říct, jak to bylo... To on zamkl dveře a poslal vás s tím klíčem, vid’?...“

A potichu pošeptala Klaudiovi do ucha:

„Seděla tam v kočáře nějaká paní?“

Ale kluk byl celý popletený. Opakoval jen ještě jednou vítězoslavně všechno od začátku:

„Vyskočil z postele, zabalil si všechno do kufru a potom odejel...“

Paní Bochová ho tedy nechala být; Klaudius odvlékl bratříčka ke kohoutku a oba si tam začali hrát, zavírali a pouštěli vodu.

Gervaisa nebyla schopná ani plakat. Myslela, že se snad zadusí; stála zády opřená o kád' a ruce měla pořád na obličej. Tělo se jí otráasalo krátkými záchvěvy. Chvillemi se jí vydral z hrudi dlouhý vzdech. Tiskla si stále silněji pěsti na oči, jako by chtěla, aby všechno zahalila tma zapomnění. Zdálo se jí, jako by padala do černé jámy.

„No tak, děvenko, no tak!“ domlouvala jí paní Bochová.

„Kdybyste věděla!“ vypravila ze sebe konečně Gervaisa potichu. „Kdybyste věděla! Poslal mě dneska ráno vodnýst do zastavárny mou šálu a mou košili, aby moh zaplatit ten kočár...“

A rozplakala se. Ta vzpomínka na zastavárnu jí vybavila celý ranní výstup v novém světle a uvolnila průchod vzlykům, které se jí až dosud dusily v hrdle.

Ta ranní cesta do zastavárny pro ni byla největší pohana, nejbolestivější připomínka v celém jejím beznadějném zármutku. Slzy se jí řinuly po bradě, kterou si už předtím smáčela mokřýma rukama, a nepomyslela ani na to, vytáhnout kapesník.

Mějte rozum a buďte zticha, dívají se na vás!“ opakovala pořád paní Bochová a horlivě ji utěšovala. „Copak to stojí za to, takhle se trápit kvůli jednomu mužskému?... Tak vy jste ho, chudinko, měla pořád ráda, vidíte? Ještě před chvílí jste na něho byla tak nabroušená, a teď ho najednou oplakáváte, div že vám to srdce neutrhne... Božítku, jsme to my ženský ale hloupý!“

Pak se snažila být mateřská:

„Taková mladá a hezká holka jako vy, že se nestydíte!... No, tak teď už vám můžu povědět všechno, vidíte? Když jsem byla dneska ráno u vás pod oknem, pamatujete se, tak to už jsem něco takovýho tušila... Představte si, včera v noci, když šla Adéla domů, slyšela jsem s ní taky nějaký mužský kroky. To se ví, chtěla jsem vědět, kdo to je, a tak jsem vykoukla na schodiště.

Ta vosoba už byla ve druhým poschodí, ale poznala jsem s určitostí svrchník pana Lantiera. Dneska ráno na něho číhal manžel a viděl ho, jak jde klidně dolů... S Adélou, rozumíte. Virgínie má teď nákýho lepšího pána a chodí k němu dvakrát za tejden. Jenomže mi to stejně neštymuje, nic pořádného v tom nebude, protože holky mají dohromady jen jeden pokoj s přístěnkem a nevím, kde ta Virgínie mohla spát.“

Na chvilku zmlkla, ohlédla se a hned zas tlumeně pokračovala tím svým hrubým hlasem:

„Má z toho legraci, když vás vidí plakat, ohava jedna bezcitná! Krk bych na to vsadila, že to její praní je jenom komedie... Posadila je voba do kočáru a teď se sem přišla podívat, aby jim mohla povědět, jak jste se na to tvářila.“

Gervaisa si odkryla oči a podívala se. Když před sebou uviděla Virgínií uprostřed hloučku ženských, jak jim potichu něco říká a přitom se na ni vyzývavě dívá, dostala najednou šílený vztek. Natáhla ruce a zatápala kolem sebe po zemi, jako by něco hledala; po celém těle se trásla; udělala pár kroků, nahmatala plný kbelík, popadla jej oběma rukama a vši silou ho vychrstla na Virgínií.

„Co to děláš, děvko ztřeštěná!“ křikla dlouhá holka.

Uskočila nazpátek, takže jí to postříkalo jen boty. Mezitím se však celá prádelna, už chvíli vzrušená Gervaisiným výbuchem pláče, shlukla kolem nich; všechny ženské chtěly vidět, jak se budou prát. Pradleny, dojídací svačinu, vylezly na okolní kádě. Přibíhaly další, s rukama od mýdla. Utvořil se kruh.

„Děvko jedna!“ opakovala dlouhá Virgínie. „Co ji to popadlo, ženskou bláznivou!“

Gervaisa stála s vysunutou bradou a křečovitým obličejem, staženým vzteky; nezmohla se na odpověď, protože se ještě nenaučila mít pařížskou proříznutou vyřídilku. Dlouhé Virgínií jela huba dál:

„I heleme se! Už jí to nevoní běhat po venkově, nebylo tomu ani dvanáct, a už se to válelo s vojákama, nechalo to jednu nohu doma na vesnici... Uhnula jí asi na hnoji, ta noha...“

Ozval se smích. Virginie, rozpálená tím úspěchem, popošla o dva kroky blíž, vypjala se v celé své výšce a vykřikovala ještě hlasitěji:

„No, pojd' jenom blíž, ať ti to ukážu! Já s tebou zatočím! Di si votravovat jinam, a ne tady nás... Dyť já ji vůbec neznám, tudle ženskou! Ale kdyby se do mě byla strefila, to byste koukaly, jak bych jí vyhrnula sukně. Dyť sem jí nic neudělala. Ať řekne, co sem jí udělala... No, uličnice, co ti kdo udělal?“

„Jen nepovídejte!“ vykoktala ze sebe Gervaisa. „Však vy dobře víte... Viděli včera večer mého muže... A buďte zticha, nebo vás zaškrtnu, to vám přísahám!“

„Prej jejího muže! No to se teda povedlo!... Tadle panička a muže! Jako dyby takovýhle nemehlo mohlo mít nákýho muže... Copak já za to můžu, že tě nechal? Eště řekni, že sem ti ho ukradla. Můžeš mě prohledat... Chceš teda, abych ti to řekla? Měl tě už plný zuby, ten tvůj mužskej! Byl na tebe až moc hodnej... Měl aspoň známku na voboju? Nenašel tady někdo muže týdletý paničky?... Poctivej nálezce dostane vodměnu...“

Znovu se ozval smích. Gervaisa opakovala skoro šepem pořád jenom:

„Však vy dobře víte... Však vy dobře víte... To vaše sestra za to muže, ale já ji zaškrtnu...“

„Jo, eště si bude votírat hubu vo moji sestru!“ pokračovala posměšně Virginie. „Aha, tak prej za to muže moje sestra! Nakonec je to možný, moje sestra je jiná štabajzna než ty... Ale co je mi do toho? To už si tady člověk nemůže ani v klidu vyprat prádlo? A vůbec, dej mi pokoj, rozumíš, protože teď už toho mám akorát dost.“

Ale po několika úderech plácačkou se sama zas vrátila zpátky, unesená vztekem, zpitá nadávkami. A po krátkém odmlčení spustila potřetí:

„No tak, prosím, je to moje sestra. Už seš teda spokojená?... Můžou na sobě voči nechat. Dybys je viděla, jak se cukrou!... A tebe nechal i s těma parchantama. Jo, pěkný hajzlíci, ve ksichtu je to samej strup! Jednoho máš s četníkem, že jo? A tři další jsi nechala pochcípát, abys toho sem nemusela tolik tahat s sebou... To všechno víme vod toho tvýho Lantiera. A povídal ještě jiný pěkný věci, jen co je pravda, dyť už tě měl plný zuby!“

„Svině! Svině! Svině!“ zaječela Gervaisa, bez sebe vzteky, a celým tělem jí znovu zalomcovala zuřivost.

Otočila se, znovu zatápala po zemi, ale nahnátla jen malý škopek, popadla jej tedy za nohy a vychrstla modrou vodu Virgíni přímo do obličeje.

„Mrcha! Dyť mi zničila šaty!“ křičela Virgínie, která měla celé rameno zmáčené a levou ruku nabarvenou na modro. „Počkej, ty jedna kanálie!“

A také popadla kbelík a vychrstla ho na Gervaisu. Tak začala strašná bitva. Běhaly obě podél řady necek, sbíraly všechna plná vědra, vracely se zpátky a vylévaly si je na hlavu. A každou tu potopu doprovázely křikem a nadávkami. Teď už i Gervaisa oplácela stejnou mincí:

„Tumáš, ty cundro! Aspoň ti to zchladí ten tvůj zadek, nebudeš s ním tolik vrtět!“

„Mrcho vyválená v močůvce! Já ti poleju tu tvou špínu! Aspoň se jednou v životě umeješ!“

„Jo, jo, však já tě vopláchnu, ty bidlo nevymáchaný!“

„A tu máš taky na tu svou hubu, ať si ji vyrácháš, než budeš večír postávat na roh a čekat na mužský!“

Nakonec si běhaly pro vodu ke kohoutkům, a než se jim kbelíky naplnily, pokřikovaly na sebe dál sprosté nadávky.

První kbelíky, špatně mířené, šly skoro vedle. Ale pomalu dostávaly obě cvik. Virgínie první dostala plný zásah přímo do obličejce. Voda jí stekla za krk, řinula se jí po prsou a po zádech a dole jí crčela zpod sukní. Ještě se z toho nevzpamatovala, když už ji druhý proud zasáhl ze strany jako velická fac-ka na levé ucho a promáčel jí drdol, který se rozmotal jako provázek. Gervaisa dostala nejprve zásah do nohou, jedno vědro jí zalilo boty vodou a vyšpláchlo až na stehna; dvě další ji celou promáčela na bocích. Ostatně brzo se už zásahy nedaly ani počítat. Obě byly promáčené od hlavy až k patě, blůzky se jim lepily na ramena a sukně měly připlácle na bocích, vypadaly najednou hubené, byly celé zkřehlé, zuby jim drkotaly a ze všech stran z nich crčela voda jako z deštníků při lijáku.

„Že sou ale legrační, co?“ ozval se chraplavý hlas jedné pradleny.

Celá prádelna se ohromě bavila. Ženské trochu ustoupily, aby je to náhodou nepostříkalo také, a do šplouchavých zvuků vylévaných věder se ozývalo povzbuzování, potlesk a všelijaké vtipy. Po zemi už kaluže nestačily odtékat a obě ženy se brodily po kotníky ve vodě. Najednou se Virgínie pokusila o zrádnou léčku; popadla kbelík vařící vody na praní, kterou si dala přinést jedna její sousedka, a celý ho vychrstla. Ozval se výkřik. Všichni mysleli, že je Gervaisa celá opařená. Ale špláchlo jí to jen trochu na levou nohu. Gervaisa, rozzuřená tou bolestí, za to hodila prázdný kbelík, který držela v ruce, vši silou Virgíni pod nohy, až upadla.

Všechny pradleny začaly křičet jedna přes druhou:

„Dyť jí zlámala nohu!“

„Má recht! Však ji ta druhá chtěla vopařit!“

„A nakonec je vlastně ta blondýna v právu, jestli jí doopravdy přebralý mužskýho!“

Paní Bochová se křížovala a spínala ruce. Z opatrnosti zalezla mezi dvoje necky a oba chlapci, Klaudius i Štěpán, se jí drželi za sukne; byli k smrti vyděšení, zalykali se pláčem a ustavičně volali hlasem přerývaným vzlyky: „Maminko! Maminko!“ Když Bochová viděla, že Virgínie leží na zemi, přiběhla k Gervaise, táhla ji za sukni pryč a domlouvala jí:

„Prosím vás, pojdte domů, mějte rozum... Jsem už z toho celá pryč, na mou duši! Kdo to jaktěživ viděl, takhle se rvát.“

Ale ucouvla a honem se zas běžela i s dětmi schovat mezi necky. Virgínie totiž vstala a skočila na Gervaisu. Popadla ji za krk a chtěla ji zaškrtit. Gervaisa se prudkým trhnutím vyprostila a pověsila se jí na rozmotaný drdol, jako by jí chtěla utrhnout hlavu. A rvačka se rozpoutala znovu, tentokrát mlčky, bez jediného výkřiku, bez nadávek. Nepopadly se do křížku, ale zatátými prsty si útočily na obličej, štípaly a škrábaly všechno, co jim přišlo do ruky. Červená stužka a modrá žinylková síťka dlouhé Virgínie spadly urvané na zem, živůtek u krku jí praskl a ukázala se nahá kůže, celý kus ramene. Gervaisa už měla utržený celý rukáv u bílého kabátku, nevěděla ani jak, a velkou trhlinou v košili jí bylo vidět rýhu na holých zádech. Cáry létaly kolem dokola. Krev se objevila nejdřív na Gervaise, od úst se jí až pod bradu táhly tři dlouhé škrábance; chránila si oči a při každé ráně je přivírala, aby jí je ta holka nevyškrábala. Virgínii ještě krev netekla. Gervaisa jí mířila především na uši a soptěla už vzteky, že ji za ně pořád nemůže chytit, když se jí konečně podařilo popadnout jednu z náušnic, hruškovitý přívěsek ze žlutého skla; zatáhla za ni a roztrhla sokyni celé ucho. Vytryskla krev.

„Dyť se zabijou! Vodtrhněte je vod sebe, kočky zuřivý!“ ozvalo se několik hlasů.

Pradleny mezitím popošly blíž. Utvořily se dva tábory. Jedny je štvaly proti sobě ještě víc, jako kdyby se tu rvaly čubky; druhé,

slabších nervů, se celé třásly a odvracely hlavy, že už to nemůžou snést a že se jim z toho dozajista udělá nanic. A málem došlo k všeobecné rvačce; začaly si navzájem nadávat, že jsou necity, nebo zas panenky z cukrkandlu, hrozivě se napřáhlo pár nahých paží, pleskly tři pohlavky.

Paní Bochová mezitím sháněla posluhu z prádelny.

„Karle! Karle!... Kde jenom je?“

Nakonec ho našla v první řadě, jak stojí se založenýma rukama a přihlíží. Byl to statný chlap s tlustým býčím krkem. Smál se na celé kolo a mlsně vyhlížel každý kousek nahé kůže, který obě ženské tu a tam ukazovaly. Ta blondýnka je všude pěkně zakulacená, jen do ní kousnout. To by byla psina, kdyby se jí ta košile roztrhla celá!

„Hele!“ zabručel si pod vousy a mlsně přivřel jedno oko. „Vona má v podpaží mateřský znamínko!“

„Cože! Vy jste tady?“ křikla Bochová, jakmile ho uviděla. „Tak pomozte nám přece dostat je vod sebe!... Vy to dokážete!“

„Jó, to zrovna! Děkuju nechci!“ odpověděl jí klidně. „Já si tak akorát nechám škrábnout do voka jako tuhle nedávno, že jo... Pro tohle já tady nejsem, to bych měl kór moc práce... I nemějte strach! Vono jim to jenom prospěje, když si krápět pustějí žilou. Budou potom mírnější.“

Tak tedy domovnice nadhodila, že by došla pro strážníky. Ale majitelka prádelny, křehká mladá žena s nemocnýma očima, se proti tomu rozhodně vzepřela. Opakovala několikrát po sobě:

„Ne, ne, to nechci, to vrhá špatný světlo na podnik.“

Rvačka pokračovala na zemi. Najednou se Virgínie vztyčila na kolenou. Sebrala právě na zemi plácačku a teď jí hrozivě mávala. Vypravila ze sebe změněným hlasem, skoro chroptěla:

„Teď něco uvidíš, no počkej! Ukaž sem to tvý špinavý prádlo!“

Gervaisa hbitě natáhla ruku, sebrala plácačku také a třímala ji před sebou jako kyj. A také měla chraplavý hlas:

„Ták? Tak ty chceš vidět velký prádlo?... Dej sem kůži, ať ti z ní nadělám hadry!“

Chvilí zůstaly klečet proti sobě a jen si hrozily. Vlasý měly spadlé do obličej, prudce oddechovaly, byly ušpiněné, poškrábané a samá modřina; tak se číhavě pozorovaly, vyčkávaly a nabíraly dech. První se rozpřáhla k ráně Gervaisa – plácačka se svezla Virgínii po rameni – a hned uskočila stranou, aby se vyhnula zas její ráně, která jí zavadila o bok. Teď teprve se obě rozehrály a začaly do sebe vši silou mlátit, jak když se pere prádlo, pravidelně a do taktu. Když se zasáhly, znělo to přidušeně jako plácnutí do škopku s vodou.

Pradleny kolem nich se přestaly smát. Několik už jich odešlo, že se jim z toho dělá nanic. Ostatní, které tu zůstaly, natahovaly krky, v očích jim svítila krutost a pochvalovaly si, jaké prý jsou to fešácké a nebojácné holky. Paní Bochová odvedla Klaudia se Štěpánem pryč a do hlasitého třesku plácaček se mísily jejich vzlyky, ozývající se z druhého konce prádelny.

Ale najednou Gervaisa zařvala. Virgínie ji právě zasáhla plnou silou do holé paže nad loktem; objevila se tam červená skvrna a celé místo hned začalo otékat. Vzápětí vyrazila kupředu; zdálo se, že chce Virgínii zabít.

„Dost! Nechte už toho!“ ozvaly se výkřiky.

Tvářila se tak hrozivě, že se k ní nikdo neodvážil přiblížit. Zdesateronásobenou silou popadla Virgínii v pase a ohnula ji hlavou až k zemi, takže jí zůstal zadek vystrčený, a třebaže se vzpírala, vyhnula jí důkladně sukně až nahoru. Pod nimi bylo vidět spodní kalhoty. Gervaisa vstrčila ruku do rozparku a strhla je, takže se ukázalo všechno, nahá stehna i nahé půlky. Pak se rozpřáhla plácačkou a začala vši silou mlátit, jako

kdysi mlátívala do prádla v Plassansu na břehu Viorny, když její paní prala pro vojenskou posádku. Dřevo přiléhalo na maso a vydávalo pleskavé zvuky. Při každé ráně naskočil na bílé kůži rudý pruh.

„Á, to je něco!“ pochvaloval si nadšeně posluha Karel a oči mu mohly vypadnout z důlků.

Znovu se tentokrát ozval smích. Ale vzápětí už také zazněly výkřiky: „Dost! Už dost!“ Ale Gervaisa neslyšela, neúnavně tloukla dál. Měla oči jen pro práci, nad níž byla skloněná, a pečlivě dbala, aby ani jediné místečko nezůstalo netknuté. Chtěla celou tu kůži rozmlátit, poznamenat hanbou. A mluvila si k tomu, jak ji najednou posedla divoká radost; rozpomněla se na slova staré písničky, kterou si zpívaly pradleny:

„Bum bác! Markéta na prádle... Bum bác! Srdce si vypere... Bum bác! Plácačkou tluče... Bum bác! Bolavé srdce...“

A pokračovala:

„Tumáš za tebe, tumáš za sestru, tumáš za Lantiera... Až je uvidíš, vyřídíš jim to pěkně... Dávej pozor, ještě jednou. Tak tumáš za Lantiera, tumáš za sestru, tumáš za tebe... Bum bác! Markéta na prádle... Bum bác! Srdce si vypere...“

Museli jí Virginii vyrvat z rukou. Ta měla po tvářích rozmazané slzy, v obličeji byla rudá zahanbením. Popadla prádlo a utekla; byla poražena. Gervaisa si zatím navlékala rukáv kazajky a připínala sukni. Paže ji nad loktem bolela a musela poprosit pani Bochovou, aby jí pomohla naložit prádlo na rameno. Domovnice mluvila pořád jen o té rvačce, vykládala, jak je z toho ještě celá rozčilená, a nabízela, že ji prohlédne po těle, jestli se jí něco nestalo.

„Dost možná, že máte něco zlámanýho... Slyšela jsem takový lupnutí...“

Ale Gervaisa už chtěla domů. Neříkala nic na soucitné nářky a upovídání ovace, které jí uspořádaly ženské stojící kolem

ní v zástěrách. Když měla prádlo naloženo na rameni, vykročila k východu, kde na ni čekaly děti.

„Tak dvě hodiny, to máme dva pětníky,“ zastavila ji majitelka prádelny, která už zase seděla v zaskleném přístěnku.

Za co dva pětníky? Gervaisa v první chvíli nechápala, že na ní chtějí poplatek za místo. Zaplatila tedy dva pětníky. A silně kulhající pod tíhou mokrého prádla, promáčená až na kost, s modřinou nad loktem a krvavými pruhy na tváři, odcházela pryč; obnaženýma rukama vlekla Štěpána a Klaudia, kteří vedle ní poklusávali, ještě celí rozvzlykaní a pomazaní slzami.

Za ní se prádelna už zase pomalu rozhučela a rozšuměla jako obrovský splav. Pradleny dojedly svačinu, vypily víno a bušily teď s novou silou, tváře měly rozpálené a byly ještě trochu rozjařené tím soubojem mezi Gervaisou a Virgínií. Nad řadou necek se znovu míhaly zuřivé peroucí ruce; a hranaté siluety, podobné dřevěným loutkám, toporně zlámané v kříži a s rameny sklesle visícími dolů, rychle se míhaly nahoru a dolů jako na pantech. Znovu se rozproudil hovor z jednoho konce řady na druhý. Pokřikování, smích, perné poznámky, to všechno zanikalo v hlasitém šplouchání vody. Kohoutky chrlyly vodu, od vylévání kbelíků se táhly celé kaluže a pod neckami tekla řeka. Nastávala nejhorší robota z celého dne, tlučení prádla plácačkami. Páry bylo teď v celé obrovské místnosti, zbarvené do rezava od slunečních paprsků, pronikajících dovnitř jako zlaté střely jen malými dírkami v záclonách. Vzduch byl až k zalknutí prosycený vlhkým mýdlovým pachem. Najednou celou prádelnu zahalila bílá mlha. Obrovský příklop kotle na vyvážení prádla se pomalu zvedal na kladce podél tyče, vedoucí jeho středem, a ze zejícího otvoru měděného kotle, celého obezděného, se valila oblaka bílé páry, nasládlé páchnoucí po louhu. Vedle byly zatím v plné práci ždímačky; z balíků prádla, napěchovaných v železných válcích, se vymačkávala všechna

voda odstředivým otáčením, poháněným parním strojem, který tu ustavičně supěl a dýmal a otřásal prádelnou silněji, když jeho ocelové paže musely namáhavěji zabrat.

Když Gervaisa vkročila do průjezdu hotelu *Boncoeur*, znovu ji přepadl pláč. Byl to úzký černý průjezd a podél zdi jím vedl žlábek, kudy odtékala na ulici špína. Jakmile ucítila ten známý zápach, připomněla si znovu celých těch čtrnáct dní, které tu strávila s Lantierem, čtrnáct dní bídy a ustavičných hádek, a vzpomínka na ně v ní v této chvíli vzbudila palčivou lítost. Měla dojem, že vchází do své vlastní opuštěnosti.

Pokoj nahoře byl holý, zalitý sluncem, které sem svítilo otevřeným oknem. V tom slunečním světle, v tom závoji vířícího zlatého prachu vypadal zčernalý strop a stěny s otrhanými tapetami ještě žalostněji. Visel tam už na hřebíku u krbu jen malý ženský šáteček, zkroucený jako provázek. Dětská postel byla odtažena doprostřed pokoje a za ní byl přístup k prádelníku, jehož zásuvky zůstaly vytažené a zely prázdnotou. Lantier se ještě umyl a vymazal všechnu pomádu na vlasy, pomádu za dva pěťáky, naplácnutou na hrací kartě; v umyvadle ještě stála špinavá mydlinková voda od jeho rukou. A nezapomněl tu nic; v koutě, kde až dosud stával jeho kufr, připadalo Gervaise, jako by teď zela obrovská díra. Nenašla ani kulaté zrcátko, které visívalo na klíce u okna. Tu se jí zmocnila zlá předtucha a podívala se na krb; Lantier odnesl i stvrzenky ze zastavárny, světle růžový balíček už tam mezi zinkovými svícny neležel.

Přehodila prádlo přes opěradlo židle a zůstala stát, rozhlížela se dokola a dívala se po nábytku; byla tak strnulá zděšením, že ani nemohla plakat. Zbýval jí jen poslední ze čtyř pětníků, které měla schované na zaplacení prádelny. Pak najednou uslyšela od okna smích Štěpána a Klaudia, kteří už na slzy zapomněli; popošla k nim, přitiskla si jejich hlavičky k tělu a zůstala tak chvíli stát, bezmyšlenkovitě zírajíc do šedivé ulice,

v níž ráno viděla probouzet se dělný lid, obrovskou pracující Paříž. V tuto hodinu se od dlažby, rozpálené denním shonem, odrážely horké paprsky a vytvářely záři nad celým městem až daleko za potravní čáru. Tak na tuto dlažbu, do této rozpálené pece, bude teď vyhozena samotinká i s dětmi. Rozhlédla se po okrajovém bulváru, táhnoucím se napravo i nalevo, utkvěla chvíli pohledem na obou jeho koncích, a sevřela ji tichá hrůza, jako by celý další život byl připoután jen na toto místo mezi jatkami a nemocnicí.

O tři neděle později, jednoho krásného slunečného dne asi o půl dvanácté, seděla Gervaisa s klempířem Coupeauem v hospodě starého Colomba a jedli spolu švestky v lihu. Coupeau pokuřoval na chodníku cigaretu, když se vracela z roznášky prádla a přecházela zrovna ulici, a přinutil ji, aby s ním šla dovnitř. U nohou jí teď vedle zinkového stolku stál velký čtverhranný prádelní košík.

Kořalna starého Colomba stála na rohu Rybářské ulice a Rochechouartského bulváru. Na vývěsním štítu bylo po celé délce napsáno protáhlými modrými písmeny jediné slovo: Lihoviny. Po obou stranách dveří stál přepůlený soudek a v něm zaprášený oleandr. Po levé straně, když se vešlo, táhl se dlouhatánský nálevní pult s řadami skleniček, nádobou na oplachování a cínovými odlivkami. Jako výzdoba byly kolem dokola celého rozlehlého lokálu rozestaveny veliké světležlutě natřené sudy, lesknoucí se čerstvým lakem; nablýskané obruče a měděné pípy na nich jen svítily. Nad nimi byly stěny zakryté policemi s láhvemi likérů, sklenicemi naloženého ovoce a všelijakými lahvičkami, vyrovnanými v řadě, jejichž živé barvy se odrážely v zrcadle za pultem jako jablkově zelené, nazlátlé nebo světle červené skvrny. Ale největší pozoruhodnost celého podniku stála vzadu za dřevěným pažením

na zastřešeném dvorku, totiž destilační přístroj, který zákazníci mohli sledovat v plné práci; varné baňky s dlouhými hrdly, spirálové chladiče, vedoucí někam dolů až pod zem, celá ďábelská kuchyně, před níž tak rádi v zasnění postávali dělníci propadlí opilství.

Teď v hodinu oběda byla kořalna prázdná. Tlustý čtyřicátník ve vestě s rukávy, starý Colombe, naléval asi desetileté holčičce do hrníčku za čtyři pětníky kořalky. Dvěřmi svítil dovnitř široký pruh slunečního světla a hřál podlahu, ustavičně vlhkou, jak na ni kuřáci plivali. A od nálevního pultu i ze sudů se šířila po celé místnosti sladká a kořená vůně alkoholových výparů, jež jako by rozmnožovala a opájela prosluněný prach, vířící ve vzduchu.

Coupeau si zatím kroutil další cigaretu. Byl čistý a upravený, měl na sobě dělnickou kazajku a na hlavě malou modrou plátěnou čapku; smál se a ukazoval bílé zuby. Měl vystouplou dolní čelist, trochu rozplácly nos, krásné hnědé oči a dobrácky veselý obličej věrného psa. Husté chundelaté vlasy mu stály na hlavě jako čupřina. Pleť měl ještě hladkou a bez vrásek, bylo mu šestadvacet. Gervaisa seděla proti němu v černém bavlněném živůtku, prostovlasá, a dojídala právě švestku, kterou způsobně držela za stopku v konečcích prstů. Seděli blízko dveří, u prvního ze čtyř stolků, stojících v řadě podél sudů vedle nálevního pultu.

Když si klempíř zapálil, opřel se lokty o stůl, naklonil se kupředu a chvíli se mlčky díval na mladou ženu, jejíž hezký obličej světlovlásky byl dnes mléčně průsvitný jako jemný porcelán. Pak narážej zřejmě na něco, o čem už dlouho debatovali, se polohlasně zeptal:

„Tak tedy ne? Je to vaše poslední slovo?“

„To se ví, že ne, pane Coupeau,“ odpověděla klidně Gervaisa a usmála se. „Snad byste o tom nechtěl mluvit zrovna tady.“

Vždyť jste mi slíbil, že budete rozumný... Tohle vědět, nebyla bych se od vás nechala pozvat.“

Neřekl na to nic, jen se na ni dál díval úplně zblízka vemlouvavým, vyzývavým, zamilovaným pohledem. Dráždily ho především koutky jejích úst, drobné, světle růžové, trochu zavlhlé koutky, za nimiž bylo vidět, když se usmála, svěží červeň úst. Ona se však přesto nijak neodtahovala, zůstávala přívětivá a mírná. Po chvilce mlčení dodala:

„To přece nemyslíte vážně. Vždyť já už jsem stará ženská, mám osmiletýho kluka... Copak bysme spolu dělali?“

„No přece to, co dělají ostatní!“ zašeptal Coupeau a zamrkal.

Ale ona jen omrzele mávla rukou.

„Jestli si myslíte, že je to vždycky jenom legrace... To je vidět, že jste ještě nikdy s žádnou nežil pohromadě. Ba ne, pane Coupeau, já musím myslet na vážný věci. Víte, lehkomyšlnost k ničemu dobrému nevede. Mám doma dva krky na živení, a ty toho něco spořádají! Jak myslíte, že bych tu svou domácnost uživila, kdybych mařila čas pletkami s mužskými?... A pak, víte, jak jsem teď přišla do neštěstí, tak jsem dostala ponaučení na celý život. Na mužský mě přešla chuť a hned tak zas někým nenaletím.“

Mluvila bez hněvu, velmi rozumně a rozvážně, jako by projednávala nějakou pracovní záležitost a vysvětlovala, proč nemůže tenhle šáteček naškrobit. Bylo vidět, že to má všechno už dávno srovnané v hlavě a promyšlené.

Coupeau začínal být naměkko a opakoval pořád:

„To jste mě teda moc zarmoutila, na mou duši, moc...“

„Ano, to vidím,“ pokračovala, „a mrzí mě to kvůli vám, pane Coupeau... Nesmíte se tím cítit uražený. Kdybych měla po-myšlení na nějaký techtle, božínku, tak to bych šla ještě spíš s vámi než s kýmkoliv jiným. Vypadáte jako hodnej člověk a jste moc milej. Dali bysme to dohromady, vidte, a nějak by

to šlo. Nehraju si na žádnou princeznu a neříkám, že by se to nebylo mohlo stát... Jenomže proč to dělat, když do toho nemám chuť? Teď už jsem čtrnáct dní u paní Fauconnierové. Kluci chodí do školy. Pracuju a jsem spokojená... Vidíte. A tak bude nejlepší nechat to, jak to je.“

Shýblá se a chystala se sebrat košík.

„Vy mě tady bavíte a šéfová už na mě určitě čeká... Však vy si najdete jinou, nebojte se, pane Coupeau, hezčí, než jsem já, a nebude mít na krku dva haranty.“

Podíval se na kulaté hodiny, zasazené do zrcadla, a donutil ji zase si sednout. Vykřikl:

„Počkejte! Vždyť je teprve půl a pět minut! Slíbila jste mi do dvanácti... Snad se nebojíte, že budu vyvádět nějaký hlouposti, když je mezi náma stůl... To jsem vám tak protivnej, že si se mnou nechcete ani chvilku popovídat?“

Postavila zas košík, aby se k němu nezachovala nezdvořile. Hovořili dál jako dobří přátelé. Najedla se už předtím, než šla roznášet prádlo, a Coupeau si dnes také pospíšil s polévkou a hovězím, aby na ni mohl jít číhat. Gervaisa mu přívětivě odpovídala a přitom pozorovala oknem výkladu mezi láhvemi ovoce v rumu, jak se na ulici hemží lidé. Teď v poledne tam byla veliká tlačence. Na obou chodnících v úzké ulici mezi vysokými domy se vyrojilo množství pospíchajících lidí, klátících rukama a strkajících do sebe. Opozdilí dělníci, kteří se zdrželi v práci, přecházeli dlouhými kroky přes ulici, s obličejem zamračeným hlady, a vcházeli naproti k pekaři; pak se vynořovali s librou chleba v podpaží a šli o tři domy výš do hospody *U Dvouhlavého telete* sníst oběd za šest pětníků. Byla tam vedle pekaře také zelinářka, která prodávala smažené brambory a šnečí salát s petrželí. V nepřetržitě řadě jedna za druhou si dělnice v dlouhých zástěrách odnášely kornoutky brambor a salát v hrnících; jiné zas, hezká děvčata, prostovlasá,

s křehkými obličejí, si kupovaly svazečky ředkviček. Když se Gervaisa naklonila, viděla ještě na řeznický krám, plný lidí, z něhož vycházely děti a držely v zamaštěném papíru smaženou kotletu, buřtu anebo ještě teplé jelito. A mezitím už se do davu, valícího se podél jízdní dráhy, i za pěkného počasí ukoptené černým blátem, pozvolna mísili dělníci vycházející v hloučcích z hospůdek, najedení a ospalí, a pomalu, rozvážně se loudali mezi strkajícím se davem, s rukama svěšenýma podél stehen.

U vchodu do kořalny se utvořil hlouček.

„Tak co, Telecí nožičko, zaplatíš rundu?“ ozval se něčí chraplavý hlas. „Každýmu jeden utrejš!“

Dovnitř vešlo pět dělníků a zůstali stát u pultu.

„Hele toho starýho zloděje Colomba!“ ozval se znovu týž hlas.

„Koukejte, šéfe, pro nás něco uleženýho a do pořádnějch frťanů, žádný ty vořechový skořápky!“

Starý Colombe klidně naléval. Vešla další parta tří dělníků. Na rohu se pozvolna kupily dělnické haleny a po krátké zastávce na chodníku se hloučky tlačily mezi dva šedé zaprášené oleandry do dveří.

„Jděte mi k šípku! Vy pořád myslíte jen na samý nepravosti!“ říkala zrovna Gervaisa Coupeauovi. „To se ví, že jsem ho měla ráda; ale po tom, jak se ke mně ohavně zachoval, když utekl s jinou...“

Byla řeč o Lantierovi. Gervaisa ho od té doby neviděla. Měla za to, že asi žije s Virgíniinou sestrou v Ledárenské ulici u toho kamaráda, co si chce pořídit továrnu na klobouky. Ostatně nenapadlo ji ani, aby se po něm nějak pídila. Zpočátku to nesla velmi těžce a chtěla se dokonce jít utopit; ale teď už se umoudřila a říkala si, že je to takhle nakonec nejlepší. S Lantierem by asi nikdy nedokázala uživit obě děti, vždyť s ním peníze jen letěly! Může se přijít pomazlit s Klaudiem a Štěpánem, ona ho

nevyhodí. Ale sama by se radši nechala rozkrájet na kousky, než aby na ni třeba jen prstem sáhl. A říkala to všechno jako pevně odhodlaná žena, která už má celý život předem promyšlený; ale Coupeau, který si na ni nepřestal dělat zálsusk, žertoval a obracel všechno v nemravnosti; kladl jí velmi lechtivé otázky o Lantierovi, ale říkal to tak vesele a přitom se na ni tak roztomile zubil, že ji ani nenapadlo se urazit.

„Vy jste ho asi bila!“ řekl nakonec. „Ba ne, vy nejste hodná. Vždyť vy každému nařezete!“

Rozesmála se tak, že nemohl mluvit dál. Ano, to je tedy pravda, tomu dlouhému bidlu Virgínii tenkrát nařezala pořádně. Ten den by byla s chutí někoho zaškrtila. A smála se ještě víc, když jí Coupeau vyprávěl, že se Virgínie právě před několika dny odstěhovala do jiné čtvrti, protože byla úplně zneemožněná po tom, jak musela všechno ukázat. Přitom se však Gervaisa pořád tvářila dětinsky mírně, natahovala baculaté ruce a říkala, že by nedokázala zabít ani mouchu; umí se prý prát jenom proto, že už byla v životě moc bita. To ji přivedlo k tomu, že se rozhovořila o svém mládí v Plassansu. Nikdy prý nebyla na mužské, naopak, mužští ji vždycky otravují. Když ji tenkrát ve čtrnácti letech Lantier svedl, líbilo se jí to proto, že říkal, že je její manžel a že si budou hrát na tatínka a na maminku. Jediná její chyba, tvrdila, je prý to, že je moc citlivá, že má hned každého moc ráda a že dovede ztratit hlavu kvůli takovým lidem, kteří si to ani nezaslouží a kteří jí potom působí veliké trápení. A tak když měla nějakého mužského ráda, nemyslela při tom ani na žádné hlouposti, ale snila jen o tom, jak budou žít pořád spolu a jak budou šťastni. A když si z ní Coupeau dělal legraci a tvrdil, že se ty její dvě děti určitě jen tak samy od sebe nevylíhly pod polštářem, klepla ho přes prsty a dodala, že je dozajista založená stejně jako všechny ostatní ženské, jenomže prý je hlupák, kdo si myslí, že jsou ženské

celé žhavé jenom po tom; taková ženská, ta myslí především na domácnost, doma se může udřít, a večer jde spát tak unavená, že v tu ránu usne. Ona prý je v tom po mámě, ta byla nějaký dřič, však se taky udřela k smrti; přes dvacet let dřela na starého Macquarta jako kuň. To ona, Gervaisa, je prý proti ní jako nitka, kdežto máma, ta měla ramena, ta když šla dveřmi, tak je div nevyvrátila; ale tou svou pitomou oddaností je prý po ní. I to kulhání má po chudákovi mámě, kterou táta Macquart bil jako nepříčetný. Kolikrát jí máma vyprávěla, jak se starý vracíval domů opilý a pomiloval ji tak surově, div jí nepolámal údy. Jistojistě i ona sama, s tou svou zakrnělou nohou, pochází z nějaké takové noci.

„Ale vždyť to nic není, skoro to není ani vidět!“ ujišťoval ji galantně Coupeau.

Zavrtěla hlavou; dobře prý ví, že je to vidět, a až jí bude čtyřicet, bude chodit celá zkroucená. Pak se zasmála a tiše řekla:

„Máte to divný gusto, zamilovat se do pajdavý!“

Coupeau, pořád s lokty na stole, se k ní však naklonil ještě blíž a začal jí říkat odvážné lichotky, jako by ji chtěl slovy opít. Ale ona jen pořád vrtěla hlavou a nedala se zlákat, i když jí ten jeho vemlouvavý hlas zřejmě lahodil. Poslouchala ho a dívala se přitom ven na ulici, jako by ji znovu zaujala stále houstnoucí tlačence na chodnících. V prázdných krámech se teď zame-talo, zelinářka vytahovala z hrnce poslední várku smažených brambor a uzenář uklízel talíře, rozházené v nepořádku po pultu. Ze všech hospůdek vycházeli houfně dělníci. Vousatí chlapi se postrkovali herdami do zad, poštuchovali se jako uličníci a klouzali se hrubými okovanými botami po dlažbě, až za nimi zůstávaly rýhy. Jiní zase s oběma rukama v kapsách zamyšleně pokuřovali a mhouřili oči do slunce. Na chodník, do jízdní dráhy i do stružek u chodníků se vyvalil líný proud, řinoucí se z otevřených dveří a zůstávající stát mezi povozy,

nekonečné procesí dělnických halen, kazajek a starých plášťů, celé vybledlé a seprané ve zlaté záři slunce, rozlévající se celou ulicí. V dálce drnčely zvonky v továrnách, ale dělníci nepospíchali, zapalovali si dýmky, volali na sebe od jedné vinárny ke druhé, až se nakonec odhodlali, shrbili záda a pomalu se loukali nazpátek do dílen. Gervaisa pobaveně pozorovala trojici dělníků, jednoho velkého a dva malé, kteří se každých deset kroků otáčeli, nakonec se pustili ulicí dolů a zamířili přímo k zapadáku starého Colomba.

„No těmhle třem musejí teda jít ručičky vod práce, jen co je pravda!“ zašeptala.

„I hele, toho dlouhýho já znám!“ řekl Coupeau. „To je Perko, jeden kamarád!“

Lokál se mezitím zaplnil. Mluvílo se tu velmi nahlas a do halasu sprostých chraplavých hlasů se ozývaly jednotlivé výkřiky. Chvillemi někdo bouchl pěstí do pultu, až skleničky zacinkaly. Všichni pijáci stáli s rukama založenýma na břicho nebo za zády a tvořili malé hloučky, natlačené na sebe. I u sudů postávaly party a musely čekat čtvrt hodiny, než se dostaly k pultu a mohly si u starého Colomba poručit rundu.

„Co to vidím za sekáče? Dyť je to ten náš limonádovej kavalír!“ křikl najednou Perko a uštědřil přátelsky Coupeauovi pořádnou herdu do ramene. „No jo, nóbl pán, kouří si papírový cigarety a nosí spodní prádýlko!... Tak co? Máme novou známost, chceme před ní dělat honoraci a platíme jí sladkosti?“

„Hele, nevotravuj!“ odpověděl Coupeau, kterému to vůbec nebylo po chuti.

Ale chlap se poškleboval dál:

„Jen se na nás nevytahuj, milánku, však my jsme taky vysoko postavený... To víš, zedníci sou zedníci!“

Zašilhal odpudlivě na Gervaisu a pak se k nim otočil zády; Gervaisa trochu polekaně ucouvla. Vzduch, prosycený

alkoholem, byl plný čpavého kouře z dýmek a nepříjemného pachu všech těch mužských těl. Začala se dusit a potichu se rozkašlala.

„Ach, to je strašně ošklivá věc, tohle pití!“ řekla polohlasně. A začala vyprávět, jak kdysi v Plassansu pívala s matkou kmínku. Ale jednou jí po tom bylo k smrti zle a od té doby si to dočista zošklivila; nemůže prý se už na likéry ani podívat.

„Podívejte,“ dodala a ukázala skleničku, „švestku jsem snědla, ale šťávu musím nechat, protože by se mi po ní obrátil žaludek.“

Coupeau prý také nechápe, jak někdo může do sebe lít kořalku plnými skleničkami. Tu a tam nějakou tu švestku v lihu, prosím, to nemůže uškodit. Ale pít všelijaké utrejchy, absint a všechno to ostatní svinstvo, chraň pánbůh, od toho radši dál. Kamarádi si z něho střílejí, ale aťsi, on zůstane vždycky u dveří, když si ti ochlastové jdou v partě do kořalny pro opici. Jeho táta, taky stavební klempíř jako on, se zabil o dláždění v Coquenardově ulici; celý den pařil a potom spadl se střechy domu číslo 25. Díky té odstrašující vzpomínce teď v rodině všichni sekají dobrotu. A on, když jde Coquenardovou ulicí a vidí to místo, radši by se napil vody z kanálu, než aby spolkl, třeba i zadarmo, jedinou odlivku kořalky. A uzavřel své úvahy touto větou:

„Jo, při našem řemesle musí člověk stát pevně na nohou.“

Gervaisa už se zase chopila košíku. Ale nevstávala ještě, držela jej na klíně a dívala se zamyšleně do prázdna, jako by v ní slova mladého dělníka vyvolala dávné vzpomínky ze života. A pomalu, zdánlivě bez jakékoliv souvislosti, dodala:

„Božíčku, vždyť já nejsem nijak náročná a nechci toho od života moc... Můj ideál by bylo klidně pracovat, mít každý den ten svůj žvanec a čistej koutek na vyspání, víte, postel, stůl a dvě židle, nic víc... A chtěla bych taky vychovat své děti, udělat z nich pořádný lidi, kdyby to bylo možný... A pak mám ještě jeden ideál, aby mě muž netloukl, kdybych jednou zas

s nějakým žila pohromadě; ne, to bych doopravdy nechtěla, aby mě někdo bil... A to je všechno, vidíte, víc já nechci...”

Zamyslela se, co by si tak mohla ještě přát, ale nenapadlo už ji nic, co by ji doopravdy lákalo. Po chvilce váhání však ještě dodala:

„Ano, člověk může nakonec ještě mít taky přání umřít ve vlastní posteli... Já bych po tom svým životě plným dřiny ráda umřela doma ve své posteli.“

A zvedla se. Coupeau, který na všechna její přání živě přítakával, už stál a znepokojeně se díval na hodiny. Ale nevyšli hned ven. Gervaisa se šla ze zvědavosti ještě podívat dozadu k dubovému zábradlí na velký destilační přístroj z načervenalé mědi, který pracoval na světlém zaskleném dvorku. Klempíř šel za ní a vysvětloval jí, jak všechno funguje, ukazoval jí prstem jednotlivé součásti přístroje a hlavně obrovskou křivuli, z níž vytékal průzračný pramínek čistého lihu. Destilační přístroj se svými nádržkami roztodivných tvarů a nekonečnou spleť stočených trubic vypadal pochmurně a hrozivě. Odnikud neucházel ani pramínek páry nebo kouře, bylo jen sotva slyšet, jak si přístroj uvnitř oddychuje, doléhalo sem něco jako tiché podzemní supění. Jako kdyby tu nějaký zasmušilý, mohutný a mlčenlivý pracovník konal za bílého dne nějakou zlověstnou noční práci. Mezitím se Perko a jeho dva kamarádi také přišli postavit k zábradlí, než se jim uvolní místo u pultu. Perko se smál, jako když skřípe špatně namazaná kladka, uznale pokyvoval hlavou a něžně pozoroval tu mašinu na výrobu chlastu. Panečku, to by byla opice! To je krása, co? V tom velkém měděném panděru je toho tolik, že by celej tejden viděl všechno růžově. Měl by prý jediné přání, aby mu ten konec spirálové hadice přiletovali rovnou k hubě, a on by cítil, jak se do něho ten utrejch vlévá ještě teplý a protéká mu celým tělem od hlavy až k patě, pořád, bez ustání, jako

potůček. Mordyje, to by bylo pohodlíčko, nemusel by do sebe pořád vobracet ty mrňavý náprstky vod toho starýho prďoly Colomba ! A kamarádi se smáli, říkali, že ten dobytek Perko má zatraceně dobrý šplechty, když se nechá slyšet. Destilační přístroj zatím potichu, bez jediného záblesku, bez jediného veselého odlesku matných měděných kotlů pracoval dál a vypouštěl alkoholové výpotky jako pomalý neúnavně vytékající pramen, který nakonec zaplní celou místnost, rozlije se ven na bulváry a zaplaví celou obrovskou pařížskou kotlinu. Tu se Gervaisa zachvěla a ustoupila o krok dozadu; pokusila se usmát a zašeptala:

„Je to hloupé, ale z toho přístroje mi jde po zádech mráz... Vůbec z toho pití mi jde mráz po zádech...“

Pak se zas vrátila k té své představě dokonalého štěstí, v níž si libovala před chvílí:

„No? Nemám pravdu? Copak není lepší pracovat, mít co jíst a kde bydlet, vychovávat děti, umřít doma v posteli...“

„A nebyt bita!“ doplnil ji vesele Coupeau. „Však já bych vás nebil, paní Gervaiso, jen kdybyste chtěla... To žádný strach, já vůbec nepiju a pak, mám vás moc rád... No tak, dejte si říct, tak dneska večír, ano? Zahřejeme si nožičky...“

Ztlumil hlas a domlouval jí do ucha, zatímco si před ním razila košíkem cestu mezi mužskými. Ale pořád jen vrtěla hlavou, několikrát po sobě. Přitom se však otáčela a usmívala se na něho, jako by jí dělalo moc dobře slyšet, že Coupeau nepije. Byla by už jistě svolila, jen kdyby se nebyla zapřísáhla, že už si se žádným mužským do smrti nic nezačne. Konečně se dostali ke dveřím a vyšli ven. Za nimi zůstala plná kořalna, z níž se až na ulici šířila kořená vůně nalévaného utrejchu a hlahol chraplavých mužských hlasů. Bylo slyšet, jak Perko nadává starému Colombovi, že je zloděj zlodějská, že prý mu nalil jen do polovice. On, Perko, je takovej dobrák a charakter, a každej si

na něho troufne. A vůbec, ať si ten jejich starej dá třeba nohu za krk, on už dneska do práce nepůjde, chytla se ho lenora. A navrhoval oběma kumpánům, aby šli ke *Kašlavému panáku*, do prímovního lokálu u Svatodivišské brány, kde se pije čistej nefalšovanéj špiritus.

„Ach, zaplaťpánbůh, že jsme na čistém vzduchu!“ řekla Gervaisa, když byli na chodníku. „Tak sbohem, pane Coupeau, a děkuju... Teď musím honem zpátky do práce.“

A chystala se vykročit po bulváru. Ale Coupeau ji vzal za ruku, nechtěl ji pustit a říkal:

„Aspoň to se mnou trochu obejděte, můžete jít Zlatnickou ulicí, to si ani moc nezajdete... Musím se ještě stavít u sestry, než půjdu zpátky na stavbu... Svezeme se spolu.“

Nakonec svolila, a tak se pomalu pustili nahoru Rybářskou ulicí, vedle sebe, ale ne zavěšeni. Vykládal jí o své rodině. Máma, stará paní Coupeauová, bývala švadlenou, ale teď posluhuje, protože už jí neslouží oči. Minulý měsíc, třetího, jí bylo dvaasedesát. On je nejmladší. Jedna sestra, paní Leratová, vdova, šestatřicetiletá, pracuje v dílně na umělé květiny a bydlí v Batignolles, v Klášterní ulici. Druhá, dnes třiatřicetiletá, si vzala zlatníka, toho nakyslého bručouna Lorilleuxe. K ní právě teď jde do Zlatnické ulice. Bydlí v tom velkém činžáku na levé straně. On u nich večerívá, je to úspora pro všechny tři. Teď jim jde zrovna říci, že večer nepřijde, protože je dnes pozvaný k jednomu kamarádovi.

Gervaisa ho poslouchala, ale najednou mu skočila do řeči a s úsměvem se zeptala:

„Tak vy se tedy jmenujete Limonádový kavalír, pane Coupeau?“

„Ale, to mě jen tak kamarádi přezdili, protože si vždycky dávám rybízovou šťávu, když mě proti mé vůli zatahnou někam do vinárny... Lepší jmenovat se Limonádový kavalír než Perko, ne?“